

LBRIS

We know
books

ARHIM. EMILIANOS
SIMONOPETRITUL

**CASA LUI DUMNEZEU
POARTA CERULUI**

DESPRE MONAHISM, STAREȚ ȘI UCENIC

Traducere din limba greacă de
Ierom. Agapie Corbu

SP. NEOPTERIC

CUPRINS

PROLOG	VII
1. MONAHISMUL ORTODOX	3
A. Începutul și cauza viețuirii monahale	3
B. Trăsăturile viețuirii monahale	19
1. O viață de iubire	19
2. O viață de egalitate	22
3. O viață de bucurie adevărată	25
4. O viață de libertate	30
C. Starețul	38
2. MONAHISMUL ȘI LUMEA CONTEMPORANĂ	41
A. Întregirea și caracterul universal al persoanei	41
B. Trăirea celeilalte vieți în viețuirea monahală	58
3. STAREȚUL ȘI ADEVĂRATA IUBIRE FAȚĂ DE STAREȚ	81
4. TRĂSĂTURILE ADEVĂRATULUI MONAH	111
1. Însingurare întru comuniunea cu ceilalți	114
2. Rugăciunea la slujire	121
3. Isihie întru ascultare	132
4. Bucurie în suferințe	153
5. Sfârșitul trăit în prezent	163
5. ELEMENTE ALE VIEȚII DUHOVNICEȘTI A MONAHULUI ȘI TRĂIREA STAREȚULUI ÎN EL	173
6. PĂRINTELE DUHOVNICESC ȘI FIII	207
7. CE TREBUIE SĂ CEARĂ UCENICUL DE LA STAREȚ	235

MONAHISMUL ORTODOX*

A. Începutul și cauza viețuirii monahale

Astăzi se aud multe păreri legate de monahism și, de aceea, aș vrea să vedem câteva premise foarte simple, istorice, teologice și teoretice, care alcătuiesc temelia monahismului. Ce este viețuirea monahală, cum a apărut și de ce se face cineva monah? În epoca noastră, deși pare că este o epocă de decădere și de mentalitate materialistă, totuși aceste păreri și, în același timp, dialogul despre monahism arată nu doar stricăciunea, ci și puterea nemuririi vieții monahale, rezistența seminței și supraviețuirea ei nu numai în viața zilnică și în istoria Bisericii, ci și în căutările pe care le au sufletele oamenilor.

Viețuirea monahală este astăzi căutarea prin excelență a inimilor tinerilor, așa încât se pune problema nu de a găsi monahi, ci de a găsi chiliile unde să stea. Înainte spuneam că avem mănăstiri, dar nu avem monahi. Acum ne-am întors la situația dintr-o epocă veche: nu mai știi ce să faci

* Cateheză ținută în Sfânta Mănăstire „Bunavestire a Maicii Domnului“ Ormylia, 24/26.09.1979.

cu mulțimea tinerilor care vor să devină monahi. Problema devine mai serioasă nu numai din cauza mulțimii lor, ci și din cauza unei anumite alterări pe care a suferit-o viețuirea monahală și firea omenească odată cu trecerea vremurilor.

Alexandru Moraitidis, în cartea sa despre Sfântul Munte, scrie că a mers mai întâi la Dafni, apoi la Karyes, iar după aceea pe la mănăstiri. El își amintește cu multă tristețe de vremurile de demult. Din nefericire, spune el, acum în Karyes, deși există o tăbliță pe care scrie „Fumatul interzis!”, totuși mirenii fumează, iar monahii sunt negustori și vând lucruri lumești în magazinele din Karyes. Neîncetat își amintește de vremurile trecute¹. Cu siguranță că tot așa stăteau lucrurile și în secolele al XVIII-lea, al XV-lea și în al XIV-lea. Chiar și prin veacurile al VII-lea și al VI-lea Părinții fericiau vremurile trecute, nu numai pentru că ele rămăseseră ca un mit, ca o amintire în sufletele oamenilor, ci și pentru că, pe atunci, exista un cuget eroic mai pregnant.

Astăzi viețuirea monahală a suferit o anumită alterare, iar mănăstirile noastre s-au transformat în case în care merg suflete care Îl iubesc pe Dumnezeu, dar care transformă această iubire în vânarea unui anumit lucru. De asemenea, și căutările, scopurile, obiceiurile și cugetele monahilor sunt diferite. Monahii și monahiile de astăzi nu duc viața de asceză pe care o duceau cei

¹ *Μὲ τοῦ βορρᾶ τὰ κύματα. Ἁγιονόρος (Cu valurile din nord. Sfântul Munte)*, Ed. I.N. Sideris, Atena, 1924, p. 30 ș.u.

vechi. În trecut, cei care mergeau la mănăstire dormiseră pe jos acasă, așa încât culcarea pe jos la mănăstire le era foarte ușoară. Măinile le erau bătucite de muncă. Astăzi mâinile oamenilor, mai ales ale femeilor, suportă numai mănuși, iar acestea să fie foarte foarte fine și flaușate, nu cumva să se rănească. Haide acum, oamenii aștia care cresc uitându-se la televizor și vorbind tot timpul la telefon să meargă la mănăstire! Toate acestea strică cugetul omului.

Astăzi, de exemplu, o tânără își aranjează tot ce are nevoie prin telefon. La telefon face comenzi, cu un telefon vine cafeaua, lăptarul, meșterul care îi schimbă butelia la aragaz sau îi va repara întrerupătorul electric. În trecut, toate acestea le puteau face oamenii înșiși. Se descurcau singuri. Asprimea, vitalitatea și autonomia vieții pe care le aveau cei din trecut și, în general, cugetul și viața de acest fel au dispărut astăzi.

În afară de aceasta, mai există și stricăciunea firii omenești. Omul contemporan este prin excelență îndurerat. Nu găsești oameni echilibrați, pentru că, de obicei, nu au avut părinți care să se iubească. Familiile se destramă, părinții se ceartă ca fiii vitregi, se luptă fie cu sărăcia, fie cu înșelăciunea bogăției, când sunt familii bogate.

Școala le slăbește tinerilor mintea. S-a dus vremea în care elevul, și copilul în general, știa să își ascute mintea, inima, cugetarea. Cu cât progresează epoca noastră și se dezvoltă mijloacele tehnice, cu atât starea se înrăutățește. E trist! S-ar putea ca un copil să știe astăzi ce se petrece în America, cum stau lucrurile în politică, dar

nu poate să înțeleagă lucrurile pe care le putea face mai demult un copil mic.

De asemenea, toate idealurile de luptă, de asceză, de iubire a patriei, a familiei, toate s-au prăbușit, au devenit un morman de dărâmături. Singurul ideal pe care îl mai are epoca noastră este „Așa vreau!“, „Eu vreau asta!“. Nu mai îndrăznește nimeni să-i spună ceva celuilalt. Oamenii sunt ca niște rinoceri, se înțeapă tot timpul.

A dispărut până și cea viață naturală de la țară. Țărăni și-au pierdut naturalețea. Hora și cântecele populare, plimbarea în afara satului, animalele de la care viața își trăgea o anumită naturalețe au dispărut. Dacă mai există vreun cioban prin câte un sat, nu știe ce să facă cu animalele și vrea să le vândă. În general, toate s-au schimbat.

Toate acestea produc o stricăciune și în felul de gândire al omului, în universul său sufletesc. Oamenii sunt nefericiți, îndurerăți, năpăstuiți, zăpăciți. Nu poți vorbi cu ei și să te înțeleagă, sunt bănuitori, nu au încredere unul în altul, nu au deloc încredere în puterile lor, că ar putea să facă ceva. Unii găsesc soluția în anarhie; alții în păcat, în brațele unui băiat sau ale unei fete; alții în însingurare, trăindu-și rănilile singuri; alții lăsându-se pierduți în gloata din sălile luminate în tot felul de culori, prin cluburile de noapte, cu luminile și umbrele lor, cu mulțimile de oameni adunate acolo, cu melodiile moderne. Toate acestea îl fac pe om să uite acolo de sine, să se piardă, să se predea și să rămână un simplu băiat sau o fată, un anonim... Toată lumea este alcătuită din oameni cu personalitatea răvășită.

Dar aceste persoane, cu toate problemele lor, sunt totuși niște suflete care păstrează amintirea raiului și vor

să devină monahi sau monahii. Provin din iubire, din păcat, din bunătate, dintr-o familie destrămată sau dintr-una întreagă, provin de pretutindeni. Dar acestor oameni le este foarte greu să înțeleagă măreția monahismului pe care trebuie să-l trăiască. Ceva care pentru un altul era, în trecut, foarte ușor de împlinit acum este de nerealizat.

În plus, sănătatea oamenilor s-a zdruncinat astăzi, este șubredă. Oamenii din trecut cărau bolovani, saci, diferite poveri. Aceasta dădea organismului lor un echilibru. Astăzi cine să mai ridice o cât de mică povară? Cărei fete să-i poți spune să lucreze cinci minute în grădină? „Oh, șalele!“, îți va spune îndată. Cărei fete să-i spui să-și spele hainele cu mâna? Dacă nu are mașină de spălat, va pune în lighean o groază de detergent peste rufe, ca să nu le frece și să nu își obosească mânuțele. De fapt, lucrul acesta este o boală sufletească, o suferință a sufletului, constituie o neputință pentru o viață adevărată.

Așadar, neputința trupească și sufletească a tinerilor de azi este o problemă mare pentru monahism. Pe de altă parte, lumea, societatea, dușmanii Bisericii interpretează din propriul lor punct de vedere venirea tinerilor la monahism. „Acum ce va fi, vor merge toți la mănăstire?“, spun ei. S-ar putea ca noi să spunem că toți merg spre păcat, dar aceștia văd mulțimea care vine la mănăstiri și pe oamenii care au intenția să devină monahi. Este o întrebare foarte obișnuită și firească, pe care fiecare o înțelege din perspectiva sa: orice profesor, orice filozof, orice teolog, laic, cleric dă propriile explicații.

Ce este, în realitate, monahismul?

Mai întâi de toate, trebuie să vedem, pe temeiul Sfinței Scripturi, care este obârșia monahismului. Nu întemierarea lui, pentru că nu ținem acum o lecție despre monahism, ci doar spunem în mod simplu câteva gânduri, ca să avem o privire de ansamblu asupra filozofiei monahale. Locurile din Sfânta Scriptură care subliniază viețuirea monahală și o includ în trupul Bisericii sunt clasice. Un text, un înțeles, dacă vreți – nu ne vom referi la texte anume, pentru că sunt cunoscute –, care se află în Evanghelie și în Epistolele Sfântului Pavel și la toți Părinții este acela că viața monahală, viața de feciorie este cea pe care o preferă Biserica și Hristos. Este calea pe care a deschis-o nașterea din Fecioară a feciorelnicului Iisus. Biserica este fecioara care fuge în pustie (cf. Apoc. 12, 6, 14). Născătoarea de Dumnezeu închipuie Biserica însăși. Domnul i-a considerat pe monahi drept oștirea Sa prin excelență. Același lucru îl fac Apostolul Pavel în epistolele sale și Evanghelistul Ioan în evanghelia sa. Monahii sunt feciorelnicii care urmează Mielului (cf. Apoc. 14, 4).

Într-adevăr, „este dezbinare între femeie și fecioară“ (1 Cor. 7, 34). Se produce o separație deplină între viețuirea celei căsătorite și a celei necăsătorite. Viețuirea celei necăsătorite nu are înțelesul că cineva nu s-a căsătorit, ci al vieții feciorelnice, al vieții de feciorie afierosite lui Hristos, adică a viețuirii monahale. Pe cât e de departe cerul de pământ, omul de Dumnezeu, pe atât se deosebește viețuirea monahală de viața în lume. Monahul este cel care Îi aparține lui Dumnezeu, cel care L-a iubit pe Dumnezeu în mod foarte firesc, cel a cărui venire la mănăstire este urmarea firească a iubirii

sale. Așadar, când exista cineva care de mic copil L-a iubit pe Dumnezeu, era normal ca Biserica să-l îndemne spre mănăstire.

Dar și cineva care a căzut din credință și a trecut la vreo erezie sau a devenit musulman era foarte normal ca, atunci când revenea la viața Bisericii sau la spovedanie, să vrea să-și spele haina sufletului cu cel de-al treilea botez, cu botezul lacrimilor, adică al viețuirii monahale, întrucât cel de-al doilea botez, martiriul sângelui, nu era posibil oricui. De asemenea, când cineva, tânăr sau adult, cădea în păcat, era normal să i se spună: „Dacă Îl iubești pe Dumnezeu și vrei atât de mult să-ți schimbi viața, ca să-ți refaci ființa, trebuie să mergi la mănăstire.“

Prin urmare, viețuirea monahală este prin excelență trăirea lui Hristos. Este tot ceea ce Biserica recunoaște ca fiind întipărirea cerului pe pământ, este o oglindă care reflectă trăsăturile Împărăției cerurilor. Acesta este un adevăr.

Un al doilea adevăr este că „nu toți înțeleg acest cuvânt, ci numai cei cărora li s-a dat“ (Mt. 19, 11). Pe acest text se bazează punctul evanghelic de pornire al monahismului. În vremea Noului Legământ nu îi mai este cuiva de folos să se căsătorească, dar faptul acesta este ascuns pentru cugetul, înțelegerea, cunoștința și voința oamenilor. Oamenii nu-l înțeleg. Oamenii cred că firescul constă în a trăi o viață de căsătorie și li se pare anormal când văd vreun monah. Cineva a vrut să se facă monah și toți din jurul lui s-au împotrivit. Tot satul, de la preot până la ultimul țăran, s-au coalizat ca să-l împiedice. Dar și toți părinții consideră că e un păcat dacă copiii

lor pleacă la mănăstire. Vezi cum tatăl și mama se roagă lui Dumnezeu, fac privegheri, citesc paraclise pentru ca Dumnezeu să-i descopere copilului lor că ceea ce face nu e corect, că trebuie să se căsătorească. Viețuirea monahală rămâne departe de gândirea, de înțelegerea și de voința oamenilor. De aceea Domnul spune că „nu toți înțeleg acest cuvânt”. Nu toți înțeleg viețuirea monahală.

Viețuirea monahală este o taină, ceva din afara lumii, am putea spune, și, ca taină, nu este un lucru care se vede, ci care se înțelege cu duhul. Prin urmare, nu toți oamenii îl pot înțelege și, de aceea, nici nu pleacă la mănăstire. Îl înțeleg numai aceia care au învățat să pipăie tainele. Așadar, în acest text avem un punct de plecare evanghelic: vedem de unde începe chemarea monahală. Ea începe din alegerea omului.

Viețuirea monahală este o chemare pentru toți oamenii. Vreau ca toți oamenii să fie așa cum sunt eu, spune Apostolul Pavel (*cf.* 1 Cor. 7, 8). Aceasta este vestea cea nouă pe care a adus-o Biserica. Aceasta este ridicarea crucii și porunca iubirii, smerenia și trăirea celor de pe pământ și răspunsul afirmativ al cerului. Aceasta este depășirea timpului și cuprinderea veșniciei. Aceasta este recapitularea, alfa și omega pământului și cerului. Dar, pentru fiecare suflet, aceasta este un punct de pornire spre adâncurile ființei sale, unde are loc alegerea, judecata și înțelegerea.

În realitate, viețuirea monahală este ceva care a existat înainte de întruparea Domnului, înainte de existența Bisericii văzute. O întâlnim în toate simbolurile Vechiului Legământ, la anumiți proroci și în anumite învățături dumnezeiești. Fecioria a existat mai dinainte, sus, în cer,

în viața Sfintei Treimi. Prin urmare, viețuirea monahală este tot atât de veșnică pe cât de veșnic este și Dumnezeu. Este ceva care a căzut din cer pe pământ, dar strălucirea ei a început din vremea Marelui Constantin. Atunci este punctul de pornire istoric și social al monahismului ca viață organizată.

Perioada constantiniană este o perioadă de vârf a Bisericii, dar, în același timp, și o perioadă de decădere generală și de criză. Observăm o criză în domeniul cultural și în toate domeniile vieții omenești: de exemplu, în legăturile dintre oameni, crima era considerată un lucru simplu. Chiar Marele Constantin, deși era un suflet foarte bun și avea o mare sensibilitate și legătură cu lumea de dincolo, ca să poată domni ca un împărat drept, a trebuit să-și omoare chiar și rudele, faptă pe care au repetat-o și urmașii lui. Marele Constantin este o personalitate autentică și unică, dar, cu toate acestea, nu a putut să iasă din cadrele epocii sale. Perioada Marelui Constantin a fost o perioadă, am spune, înfricoșătoare.

Pentru că a fost dată o libertate deplină, pentru că viața creștină a fost recunoscută și preferată și pentru că monahii erau obiectul de admirație al poporului și al împăraților, al teologilor și al filozofilor, al tuturor cetățenilor, au intrat în Biserică mulțimi de oameni. Dar toți aceștia au devenit o problemă pentru Biserică, au devenit cauza începutului compromisurilor, a începutului decăderii cugetului bisericesc, pentru că desăvârșirea este pentru cei care o aleg, și nu pentru cei care o urmează în masă. Tot așa se poate și ca într-o mănăstire să existe 30, 40, 50, 60, 100 de monahi, dar să trăiască în cel mai pământesc fel, și numai unul, doi